

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16691805>

Формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання під час практичної підготовки

Арлачов Владислав Валерійович

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна, arlachev9494@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1948-4301>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми в умовах повномасштабної війни, що триває з 2022 року, яка ставить перед системою освіти нові виклики, що пов'язані з необхідністю підготовки висококваліфікованих, компетентних, адаптивних до змін фахівців і пріоритетним завданням закладів вищої освіти є формування здатності майбутніх педагогів не лише передавати знання, а й самостійно здійснювати дослідницьку діяльність, аналізувати й вирішувати складні професійні завдання.*

***Мета.** Проаналізувати сучасні наукові дослідження проблеми формування дослідницької компетентності педагогів професійного навчання під час практичної підготовки. Об'єктом дослідження є аналіз особливостей формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів професійного навчання під час практичної підготовки у закладах вищої освіти. **Методи.** Розробленість проблеми досліджувалось із використанням наступних методів теоретичного аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів і*

законодавчих актів: узагальнення, систематизація, аналіз і синтез; метод теоретичного моделювання дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання. **Результати.** Схарактеризовано поняття «дослідницька компетентність педагогів професійного навчання», що відображає рівень готовності педагогічних працівників до самостійного здійснення науково-дослідної діяльності, аналізу педагогічних явищ і процесів, а також до впровадження інноваційних підходів у професійну практику. Проаналізовано особливості формування дослідницької компетентності педагогічних працівників під час практичної підготовки. Показано, що формування дослідницької компетентності у педагогів професійного навчання є необхідною умовою для забезпечення якості освіти, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самостійного вирішення професійних проблем, впровадження інноваційних підходів у навчальний процес, вона відкриває широкі можливості для розвитку умінь аналізувати, рефлексувати, експериментувати в умовах реального освітнього середовища, що є підґрунтям для становлення педагогів-дослідників. Крім того, вона забезпечує готовність педагогів до безперервного професійного розвитку та адаптації до змін у сфері освіти та є важливою складовою професійної підготовки педагогів професійного навчання, що забезпечує їхню здатність до ефективної науково-дослідної діяльності та сприяє підвищенню якості освітнього процесу. Організація практичної підготовки здобувачів вищої освіти дозволяє оволодіти професійними знаннями, вміннями, навичками, що необхідні для виконання професійних обов'язків майбутніх педагогів професійного навчання. Вона передбачає формування професійних компетентностей, опанування здобувачами освіти відповідних професійних обов'язків та функцій і містять конкретний зміст та завдання. Практична підготовка здобувачів вищої освіти організовується з дотриманням принципів безперервності та послідовності, відповідно до рівня здобутої освіти, що забезпечує поступове

оволодіння системою знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного професійного становлення. Виявлено, що дослідницька діяльність є цілеспрямованим і системно організованим процесом, який базується на принципах творчої свободи, самостійного здобуття знань та активного залучення до пізнавальної діяльності. У результаті такої діяльності формуються ключові риси дослідника, зокрема здатність генерувати нові ідеї, приймати рішення в нестандартних умовах, а також набувається індивідуальний досвід творчої взаємодії з об'єктами дослідження. Досвід, здобутий у процесі навчання у закладах вищої освіти через участь у науково-дослідній та пошуковій діяльності, виступає важливою основою для успішної реалізації майбутнім педагогом професійного навчання професійних завдань дослідницького характеру. Він також забезпечує педагогічну готовність до ефективного супроводу пізнавальної активності здобувачів освіти.

Ключові слова: дослідницька компетентність, педагог професійного навчання, дослідницька компетентність педагогів професійного навчання, практична підготовка.

Development of research competence in future vocational education teachers during practical training

Vladyslav Arlachov

PhD student of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education

V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Square, Kharkiv, 61022,

Ukraine, arlachev9494@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1948-4301>

Abstract. *The relevance of the research problem is substantiated in the context of the full-scale war that has continued since 2022, presenting new challenges for the*

education system. These challenges necessitate the training of highly qualified, competent, and adaptable professionals. A key priority for higher education institutions is the development of future educators' ability not only to transmit knowledge but also to engage independently in research activities, analyze, and solve complex professional problems. **Purpose.** To analyze current scientific studies on the formation of research competence in vocational education teachers during their practical training. **Object of the study:** the analysis of the specific features of developing research competence among future vocational education teachers in the context of practical training in higher education institutions. **Methods.** The study employed theoretical analysis of academic literature, legal and regulatory documents, as well as generalization, systematization, analysis and synthesis. Theoretical modeling was also used to conceptualize the development of research competence in future vocational education teachers. **Results.** The concept of "research competence of vocational education teachers" is characterized as a reflection of their readiness to independently conduct scientific research, analyze pedagogical phenomena and processes, and implement innovative approaches in professional practice. The study analyzes the specific aspects of forming research competence during practical training. It is demonstrated that the development of research competence is a necessary condition for ensuring educational quality, as it fosters critical thinking, the ability to independently solve professional problems, and the integration of innovative approaches into the educational process. Research competence significantly expands opportunities for the development of analytical, reflective, and experimental skills in real educational environments, laying the foundation for the formation of teacher-researchers. Moreover, it ensures teachers' readiness for continuous professional development and adaptability to changes in the education sector. It is an essential component of vocational teacher training, ensuring their ability to conduct effective research and contributing to the enhancement of the educational process. Practical training of higher education students enables them to acquire the professional

knowledge, skills, and abilities necessary to fulfill the professional responsibilities of future vocational education teachers. It aims to develop professional competencies, ensure the acquisition of appropriate professional roles and functions by students, and includes specific content and tasks. Practical training is organized in accordance with the principles of continuity and consistency, tailored to the level of educational attainment, ensuring the gradual mastery of the knowledge and skills necessary for effective professional development. The study reveals that research activity is a purposeful and systematically organized process grounded in the principles of creative freedom, independent knowledge acquisition, and active engagement in cognitive activity. As a result of such activity, key characteristics of a researcher are formed, including the ability to generate new ideas, make decisions under non-standard conditions, and gain personal experience of creative interaction with research subjects. The experience gained through participation in research and exploratory activities during studies at higher education institutions serves as an important foundation for the successful implementation of research-related professional tasks by future vocational education teachers. It also fosters their pedagogical readiness to effectively support the cognitive activity of students.

Keywords: *research competence, vocational education teacher, research competence of vocational education teachers, practical training.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку українського суспільства, зокрема в умовах повномасштабної війни, що триває з 2022 року, ставить перед системою освіти нові виклики, пов'язані з необхідністю підготовки висококваліфікованих, компетентних, адаптивних до змін фахівців. Одним із пріоритетних завдань закладів вищої освіти є формування здатності майбутніх педагогів не лише передавати знання, а й самостійно здійснювати дослідницьку діяльність, аналізувати й вирішувати складні професійні завдання, що особливо актуально в умовах трансформації освітнього простору, реформування

професійної освіти й інтеграції України в європейський освітній простір. У контексті реалізації положень Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2015) та Концепції розвитку педагогічної освіти (2021), однією з ключових вимог до підготовки педагогів є розвиток їхньої здатності до наукового мислення, критичного аналізу, інтерпретації результатів та обґрунтування рішень у професійній сфері. Це зумовлює необхідність формування дослідницької компетентності як інтегративної якості особистості, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти [1]. В більшості наукових робіт присвячених формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців різних сфер, дослідницька компетентність виділяється як ключова і розглядається, або як складова пізнавальної компетентності, або професійної компетентності, або загальної та професійної освіченості, тощо.

В умовах воєнного стану особливої значущості набуває практична підготовка здобувачів освіти, яка є не лише засобом перевірки професійної готовності, а й важливою складовою формування дослідницьких умінь і навичок. Практична діяльність майбутніх педагогів професійного навчання сприяє розвитку здатності до спостереження, аналізу педагогічних ситуацій, застосування наукових підходів у розв'язанні проблем, що виникають у професійному середовищі. У контексті інтеграційних процесів в європейському освітньому просторі актуальним є вироблення спільного ціннісного й методологічного підґрунтя професійної підготовки педагогічних кадрів. На цьому акцентує увагу В. Андрущенко як один із авторів документа «Педагогічна Конституція Європи», підкреслюючи потребу у формуванні єдиної концептуальної основи підготовки педагогів нового покоління для об'єднаної Європи XXI століття [2, с. 7]. У зазначеному документі (ст. 6.1, розд. 6) визначено, що однією з ключових умов результативного педагогічного процесу

є практична підготовка, яка має здійснюватися на матеріально й технологічно забезпечених базах освітніх закладів, а також на сучасних підприємствах, в установах охорони здоров'я, культури, торгівлі, органах державного управління тощо. При цьому (ст. 9.3, розд. 9) практична підготовка розглядається як необхідний інструмент занурення здобувача освіти в реальний виробничий контекст, що дозволяє не лише теоретично, але й емпірично засвоїти специфіку професійної діяльності. У зв'язку з цим постає потреба у формуванні дослідницької компетентності, яка є фундаментом професійної зрілості педагога.

Таким чином, дослідження процесу формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання в умовах практичної підготовки є надзвичайно актуальним і відповідає потребам модернізації педагогічної освіти в Україні. Це дозволяє не лише підвищити якість підготовки педагогічних кадрів, а й забезпечити ефективне функціонування системи професійної освіти в умовах соціальних і економічних викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному контексті розвитку педагогічної освіти поняття дослідницької компетентності педагогів професійного навчання набуває особливої значущості, адже саме воно відображає рівень готовності педагогічних працівників до самостійного здійснення науково-дослідної діяльності, аналізу педагогічних явищ і процесів, а також до впровадження інноваційних підходів у професійну практику. Дослідницька компетентність педагогів професійного навчання розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички та ціннісні орієнтації, необхідні для ефективного здійснення дослідницької діяльності в галузі професійної освіти [3]. Це включає здатність до формулювання проблем, розробки та реалізації дослідницьких проєктів, аналізу та інтерпретації результатів, а також впровадження отриманих знань у практику професійного навчання. Структура цієї компетентності, відповідно до

сучасних наукових напрацювань, включає низку взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний і рефлексивний. Так, Л. В. Козак зазначає, що ці компоненти виконують стимулюючу, пізнавальну, результативну, регулятивну та ціннісно-орієнтовну функції, забезпечуючи цілісність дослідницької компетентності як системного утворення [4].

Змістове наповнення дослідницької компетентності, як підкреслюють О. М. Попадич та Л. Бондаренко, охоплює низку важливих умінь: постановка дослідницької проблеми, формулювання гіпотези, добір методологічного інструментарію, обробка та інтерпретація результатів, участь у наукових дискусіях, а також адаптація й впровадження наукових здобутків у реальні умови освітнього процесу [5, 6]. Взаємозв'язок та інтеграція зазначених складників забезпечують цілісність цієї компетентності й сприяють підготовці педагогічних кадрів, здатних ефективно діяти в умовах оновленої освітньої парадигми, зорієнтованої на інновації, саморозвиток і безперервне вдосконалення.

Вітчизняні науковці, зокрема І. Криворучко, інтерпретують дослідницьку компетентність як результат особистісного саморозвитку, що виявляється у здатності до самоорганізації, узагальнення досвіду, інтеграції пізнавальної, діяльнісної та особистісної складових [7, с. 174]. М. Архипова, згідно з вимогами до професійної компетентності педагога, розглядає дослідницьку компетентність як властивість особистості педагога, яка визначає рівень володіння вміннями, навичками і засобами дослідницької діяльності на технологічному рівні за для пошуку інформації для діяльності в певній професійній сфері, вирішення освітніх завдань та організації освітнього процесу [8]. Сучасні дослідження також вказують на важливість формування в майбутнього педагога не лише навичок практичної реалізації навчально-виховного процесу, а й аналітичного, рефлексивного та інноваційного мислення,

що є ознаками педагога-дослідника, спроможного ефективно функціонувати в умовах змін та освітніх трансформацій.

Різні аспекти організації науково-дослідної діяльності здобувачів освіти стали предметом уваги низки українських науковців. Теоретико-методичні засади та особливості дослідницької роботи майбутніх фахівців розглядалися у працях О. Кобильської зі співавторами, В. Миколайко, С. Микуся, Л. Сущенко, які акцентували на необхідності розроблення класифікації дослідницьких умінь та створення умов для інтеграції навчального і наукового компонентів в освітньому процесі [9-12]. У свою чергу, В. Прошкін досліджував принципи та закономірності такої інтеграції, а В. Тушева – систему науково-методичного супроводу формування дослідницької культури здобувачів освіти [13, 14]. Аналіз виховного потенціалу дослідницької діяльності здобувачів освіти педагогічних вишів здійснила О. Білостоцька, яка визначила основні підходи до змістового та організаційного наповнення цієї діяльності [15]. Окремий напрям досліджень присвячений формуванню дослідницької компетентності викладачів вищої школи, серед яких варто виокремити праці Л. Бондаренко щодо діагностики рівня сформованості дослідницької компетентності, а також методичні розробки О. Попадич з активізації дослідницької діяльності в освітньому процесі [1, 5, 6].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати сучасні наукові дослідження проблеми формування дослідницької компетентності педагогів професійного навчання під час практичної підготовки. У межах дослідження особливостей формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання було виділено наступні завдання: 1) виявити та описати специфіку формування дослідницької компетентності педагогічних працівників; 2) виявити та описати особливості формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання; 3)

описати особливості формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання під час практичної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування дослідницької компетентності педагогічних працівників набула особливої актуальності в контексті модернізації освітнього процесу та переходу до парадигми педагогіки партнерства, де вчитель виступає не лише транслятором знань, а й активним дослідником освітніх процесів. Сучасні науковці розглядають дослідницьку компетентність як інтегративну якість особистості педагога, яка охоплює здатність до наукового аналізу, постановки й вирішення проблем, оперування методами емпіричного та теоретичного дослідження, критичного мислення та рефлексії.

Т. Житомирська запропонувала концепцію, яка наголошує на тому, що дослідницька компетентність формується у тісному зв'язку з іншими професійними компетентностями й є основою інноваційної педагогічної діяльності. На її думку, дослідницька діяльність забезпечує професійне зростання викладача та розвиток його суб'єктності [16].

Детальне вивчення етапів формування дослідницької компетентності здійснено у працях М.Кудли, яка розкриває педагогічні умови, що сприяють розвитку дослідницьких умінь майбутніх учителів у процесі фахової підготовки [17].

У контексті сучасних вимог до підготовки педагогів професійного навчання, важливо враховувати й позицію О. Біди зі співавторами, які підкреслюють необхідність інтеграції елементів дослідницької діяльності у зміст навчальних дисциплін та активізації пізнавальної активності студентів через проблемно-дослідницькі завдання [18].

Також заслуговує на увагу внесок С. Боярчук та А. Бубіної, які підкреслюють значення педагогічної практики як ключового етапу в становленні дослідницької компетентності. Авторки доводять, що лише в умовах реального

освітнього середовища здобувачі освіти мають змогу застосовувати дослідницькі методи, аналізувати педагогічні ситуації, формувати навички саморефлексії [19]. Вони наголошують, що формування професійних компетенцій майбутніх педагогів у процесі педагогічної практики залежить від якості теоретичної підготовки здобувачів освіти з навчальних дисциплін за професійним спрямуванням, яка сприятиме ефективному та успішному розв'язанню конкретних практичних завдань; від вибору закладів освіти для проходження практичної підготовки, її методичного забезпечення та психолого-педагогічного супроводу.

Таким чином, українські вчені одноставно визнають важливість формування дослідницької компетентності педагогів як передумови їх професійного розвитку, адаптивності до змін в освіті та здатності до інноваційної діяльності. У вітчизняній педагогічній науці сформувався стійкий інтерес до теоретичних засад і практичних аспектів цього процесу, що створює міцне підґрунтя для подальших наукових пошуків.

Розглянемо особливості формування дослідницької компетентності педагогів під час практичної підготовки. Формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів у період практичної підготовки є одним з ключових напрямів підвищення якості професійної освіти. Вона відкриває широкі можливості для розвитку умінь аналізувати, рефлексувати, експериментувати в умовах реального освітнього середовища, що є підґрунтям для становлення педагогів-дослідників. Науковці наголошують, що саме під час практичної підготовки здобувачі вищої освіти вперше стикаються з необхідністю самостійно приймати технологічні, виробничі та педагогічні рішення, спостерігати за процесами та аналізувати їх через призму дослідницької діяльності. У цьому контексті варто згадати дослідження Н. Дем'яненко, яка стверджує, що практична підготовка — це не лише засіб апробації знань, але й

інструмент формування аналітичного та дослідницького мислення майбутнього вчителя [20].

Інший підхід демонструє Л. Сущенко, яка розробила модель формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей на основі поетапного залучення їх до дослідницько-рефлексивної діяльності під час практичної підготовки. Авторка зазначає, що успішність цього процесу залежить від методичного супроводу, чіткого формулювання цілей дослідження та систематичної підтримки з боку наукових керівників [12].

Я. Галета розглядав методи формування дослідницької компетентності. В роботі він показав методи які, на його думку, сприятимуть розвитку самостійності, креативності та вмінню організації дослідницької роботи, допоможуть здобувачам освіти отримувати об'єктивні дані та розвивати власну дослідницьку компетентність, тобто допоможуть аналізувати інформаційні джерела, розуміти їх цінність та використовувати їх для поглибленого вивчення проблемного питання [21].

Г. Ковтун та О. Мартиненко виділяють такі фактори, що допомагають сформувати професійну компетентність майбутніх учителів у процесі практичного підготовки, як: збільшення терміну проходження практичної підготовки, різноманітні практико-орієнтовані форми і методи навчання, підвищення відповідальності базових закладів за організацію практичної підготовки, залучення педагогічних закладів вищої освіти до підвищення рівня фахової підготовки кураторів практик та створення належних умов праці для них [22].

Отже, аналіз українських досліджень свідчить про те, що практична підготовка відіграє вирішальну роль у формуванні дослідницької компетентності майбутніх педагогів. Її ефективність визначається рівнем інтеграції дослідницьких завдань у практичний контекст, а також готовністю самих здобувачів освіти до осмислення власного інженерно-педагогічного досвіду як

об'єкта наукового аналізу. Таким чином, формування дослідницької компетентності у педагогів професійного навчання є необхідною умовою для забезпечення якості освіти, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самостійного вирішення професійних проблем та впровадження інноваційних підходів у навчальний процес. Крім того, вона забезпечує готовність педагогів професійного навчання до безперервного професійного розвитку та адаптації до змін у сфері освіти та є важливою складовою їх професійної підготовки і забезпечує здатність до ефективної науково-дослідної діяльності та сприяє підвищенню якості освітнього процесу.

Комплексний підхід до формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів вимагає науково обґрунтованих підходів, оновлення методик практичної підготовки та активного впровадження дослідницької парадигми в освітній процес. Завдання науково-дослідної діяльності здобувачів освіти полягає у формуванні наукового світогляду, опануванні методології дослідження, розвиненні здатності самостійно вирішувати практичні проблеми на основі теоретичних знань. Важливими результатами цієї діяльності є підвищення рівня професіоналізму, розвиток інтелектуального потенціалу, формування навичок наукової роботи, розширення кругозору та створення підґрунтя для формування майбутніх наукових і творчих колективів [14]. Психолого-педагогічна підготовка здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності передбачає: поглиблення наукової бази знань, розвиток креативного мислення та формування дослідницьких умінь (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація); опанування сучасними методами пошуку, обробки й використання інформації; вміння здійснювати її інтерпретацію та адаптацію до умов професійної діяльності; здатність до стратегічного планування, генерації нових ідей та їх практичної реалізації в умовах конкретного освітнього середовища [1].

Говорячи про педагогічні умови організації практичної підготовки, як професійного результату, становлення проєктувальної компетентності, слід зазначити такі:

– наявність методичного комплексу навчальних завдань, що стимулюють дослідницьку діяльність здобувачів вищої освіти, а також проєктну компетентність вчителя, якому необхідно проаналізувати процес і результат даного дослідження;

– впровадження в освітній процес актуальної тематики для вивчення, яка дозволяє педагогу вибрати найбільш ефективні прийоми та методи навчання, а здобувачам освіти – підвищити мотивацію в плані проведення предметних або міжпредметних досліджень на теми, що їх цікавлять;

– регулярне навчання педагогів, націлене на самостійне проєктування навчальних програм, занять не тільки на основі рекомендованих конструкторів і ресурсів, але і в самостійній діяльності. В даному випадку слід звернутися до діяльнісного підходу, що визначає, що оптимізація дослідницького процесу в навчанні може проводитися лише в контексті апробації, активної спільної діяльності здобувачів освіти та педагога, які виробляють ефективні дослідні технології і цим дозволяють досягти максимальних результатів. За дотримання цієї умови успішною буде реалізація педагогічних методів, що відображають активну позицію всіх учасників педагогічного процесу (колоквіум, дискусія, експеримент).

Формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів професійного навчання під час практичної підготовки залежить від якості теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін професійного спрямування, яка сприяє ефективному вирішенню конкретних практичних завдань; від психолого-педагогічного й інженерно-технологічного супроводу та методичного забезпечення практичної підготовки. Ефективними для формування дослідницької компетентності у процесі практичної підготовки

є такі форми та методи як лекції, інструктаж, індивідуальні консультації та бесіди; обговорення професійних кейсів; творчі завдання на практичних заняттях; розробка дидактичних та технологічних матеріалів; аналіз та самоаналіз власної фахової практичної діяльності під час практичної підготовки. Під час практичної підготовки у здобувачів вищої освіти відбувається конкретизація поглядів на зміст майбутньої інженерно-педагогічної діяльності, можливості самореалізації, розвитку і самоствердження в ній. Практична підготовка надає можливість здобувачам вищої освіти почати ідентифікацію себе з образом професіонала, з образом «Я-педагог професійного навчання» та дати самооцінку власної особистості, здібностей та якостей і виділити з них професійно важливі для майбутньої професійної діяльності для забезпечення успішності подальшої педагогічної діяльності.

На думку сучасних авторів, реалізація інноваційних технологій, підвищення якості освіти у сучасній професійно-технічній сфері неможливі без сформованості у педагогів професійного навчання комплексу універсальних компетенцій, які знаходять вираження у цілеспрямованій педагогічній діяльності. Професійна діяльність педагогів професійного навчання практично завжди реалізується в умовах експерименту, що зумовлюють необхідність проведення досліджень, планування та організації пошукової та дослідницької діяльності здобувачів освіти. Таким чином, сформована в контексті дослідницької діяльності, дослідницька компетентність педагогів професійного навчання є одним із факторів особистісного та професійного зростання, а також трансформації освітнього процесу у бік науково-дослідницької діяльності.

Висновки. Проведені наукові розвідки проблеми формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей показали, що шляхи формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів охоплюють: підвищення інтересу здобувачів освіти до педагогічної діяльності, формування професійних цінностей та переконань,

розвиток фахових здібностей; підтримку пізнавальної активності шляхом створення на навчальних заняттях атмосфери спільної творчості, співпраці й взаємної підтримки; забезпечення умов для формування індивідуального креативного досвіду шляхом залучення до педагогічної практики; постановку перед здобувачами освіти навчальних завдань, які передбачають реалізацію творчого потенціалу (наприклад, організація конкурсних уроків, позакласних заходів); залучення до участі в дослідно-експериментальній роботі з актуальних педагогічних проблем, виконання пошукових та інноваційних завдань; розвиток умінь опрацьовувати науково-технічну інформацію за допомогою сучасних інформаційних ресурсів і технологій; організацію та проведення інтелектуальних змагань, конкурсів тощо; включення до навчального процесу завдань на рефлексію, тренінги розвитку комунікативних навичок, мікродослідження та інші форми активного пізнання.

Узагальнюючи викладене, доцільно наголосити, що дослідницька діяльність є цілеспрямованим і системно організованим процесом, який базується на принципах творчої свободи, самостійного здобуття знань та активного залучення до пізнавальної діяльності. У результаті такої діяльності формуються ключові риси дослідника, зокрема здатність генерувати нові ідеї, приймати рішення в нестандартних умовах, а також набувається індивідуальний досвід творчої взаємодії з об'єктами дослідження. Досвід, здобутий у процесі навчання у закладах вищої освіти через участь у науково-дослідній та пошуковій діяльності, виступає важливою основою для успішної реалізації майбутнім педагогом професійного навчання професійних завдань дослідницького характеру. Він також забезпечує педагогічну готовність до ефективного супроводу пізнавальної активності здобувачів освіти. Водночас слід констатувати, що в практиці закладів загальної середньої освіти організація дослідницької діяльності учнів здебільшого носить фрагментарний характер, що знижує її ефективність.

У цьому контексті особливої актуальності набуває цілеспрямоване формування дослідницьких компетентностей під час проходження практичної підготовки та в процесі професійної діяльності педагогів, зокрема у сфері професійно-технічної освіти, де вміння здійснювати науковий пошук та організовувати дослідницьку діяльність мають визначальне значення. Отже, одним із перспективних напрямів подальших наукових досліджень є забезпечення наступності у формуванні дослідницьких умінь у системі «школа – заклад вищої освіти» як складової концепції безперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Сисоєв, С. О., Козак Л. В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016 – 155 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/17181/1/NavchalnijPosibnykKozak%20v3%2B.pdf>
2. Андрущенко В. П. Аксіологічна платформа підготовки сучасного вчителя. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 36. С. 5–8. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32261>
3. Щербань І., Савченко, В. Сутність поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Збірник наукових праць: Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Вип. 2(6), 2021. С. 240–247. DOI: [10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.250436](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.250436)
4. Козак Л. В. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя: теоретичний аспект. *Професійно-педагогічна освіта: наукові пошуки і знахідки*. 2014. № 9. С. 67–73.
5. Попадич О.О. Дослідницьке навчання як засіб формування виробничих функцій майбутнього педагога вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського*

університету: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. 1 (40). С. 223–226. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15277>

6. Бондаренко Л. І. Діагностика сформованості дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* (педагогічні науки. - № 7 (312). Ч.2. 2017. С. 11-18. URL: [Bondarenko.pdf \(luguniv.edu.ua\)](https://www.luguniv.edu.ua/ua/elib/Bondarenko.pdf)

7. Криворучко І. І. Зміст поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. № 6(8). 2022. С. 174-184. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-174-183](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-174-183)

8. Архипова М. В. Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів. *Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи»*, м. Хмельницький, 22–24 жовтня, 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144–148.

9. Кобильська О., Набок Т., Дем'янченко О., Ляшенко В., Бриль Т. Науково-дослідницька робота у практичній підготовці майбутнього вчителя інформатики. *Фізико-математична освіта*. Том 37. №5. 2022. С. 31 – 36. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2022-037-5-004>

10. Миколайко В. В. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів фізики до формування дослідницької компетентності учнів. Дисертація на здобуття ступеня доктора наук. Спеціальність 13.00.02 - Теорія і методика навчання (з галузей знань). Київ. 2025. 609 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0525U000038#google_vignette

11. Микусь С.А. Дослідницька компетентність майбутніх фахівців як категорія педагогіки. *Фізико-математична освіта*. Вип. 2 (20), Ч.2. 2019. С. 61 – 65. URL: <https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/4-1-0-626>

12. Сущенко Л. О. Теоретичні і методичні засади організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах. Дисертація

на здобуття ступеня доктора наук. Спеціальність 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Запоріжжя. 2014. 533 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0514U000427>

13. Прошкін В. В. Теоретико-методичні основи інтеграції науково-дослідної та навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів. Дисертація на здобуття ступеня доктора наук. Спеціальність 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Луганськ. 2014. 382 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0514U000430>

14. Тушева В.В. Теоретико-методичні засади формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки: Монографія. УМО НАПН України. – Харків: Видавництво «Федорко», 2013. – 428. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e369d361-668a-41b5-9395-fba1000f1666/content>

15. Білостоцька О. Готовність майбутніх учителів до науково-дослідної роботи. *Вісник Львівського університету*. 2009. № 25. С. 96–102. DOI:<http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2009.25.5336>

16. Житомирська Т. Формування дослідницької компетентності викладачів: філософський аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. Вип. 63, том 1. 2023. С. 274 – 277. DOI:<https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-42>

17. Кудла М. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів у контексті вимог сучасності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 4, 2020 с. 84-90. DOI:<https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2020.224115>

18. Біда О. А., Сироечко О. В., & Шовш К. С. Роль дослідницької компетентності при підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (206). 2022. С. 12-17. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-12-17>

19. Боярчук С. І., Бубін А. О. Педагогічна практика як важлива складова формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. - Вип. 71. - С. 30-34. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.07>

20. Дем'яненко Н. М. Відкритий освітній простір університету: контекстно-компетентнісна модель підготовки фахівця-педагога. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Історико-педагогічні студії / гол. ред. Н.М. Дем'яненко. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. – Випуск 15-16 : VII Морозівські читання : «Педагогіка у відкритому освітньо-науковому просторі: сутність, проблеми, майбутнє», 18-19 листопада 2022 р. С. 44-54. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38468>

21. Галета Я.В. Методи формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Випуск 213. 2024. С. 373-377. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213-373-377>

22. Ковтун Г. І., Мартиненко О. В. Роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 2 (56). С. 47-56. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2da9012e-0f6b-4a9d-8cbf-a65af88abbb1/content>